

TÜRK DİLİNDE ÖZEL YAZILIMLI KELİMELER

Dr. Abdurrahman TARİKTAROĐLU*

Sehirler arası bir yolculuğum esnasında yolda gördüğüm bir trafik levhası dikkatimi çekmişti. Levhada büyük harflerle “TRAFİK KONTROLU” yazılıydı. Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî bir levhasındaki bu yazım yanlış, beni üzmüş; bu konuya eğilmem gerektiğini düşündürmüştü.

Türk dilinin hiçbir döneminde görülmediği gibi Standart Türkiye Türkçesinde de bulunmayan ince ünsüzler, hem Dođu dillerinde hem de Batı dillerinde yer almaktadır. Özellikle b (Rab, -bbi), d (had, -ddi), k (emlâk, -ki), l (kontrol, -lü), t (dikkat,-ti) ünsüzleriyle, çift ünsüzlerden rf (harf, -fi) ve rp (harp, -bi) Dođu ve Batı dillerinde incedir. Bu ünsüzlerin etkisiyle kelimenin son hecesi kalın ünlü ile sona erse dahi, bu kelimeye eklenen Türkçe ekin ünlüsü kalın olmayı gerektirirken incelmektedir. Kelime bu tür ince ünsüzle sona erdiğinde kendisinden sonra gelen Türkçe ekin ünlüsü de ince olmaktadır.

Biz bu incelememizin Birinci Bölümü'nde, T.D.K.'nın 1996 yılı baskısı İmlâ Kılavuzu'ndaki bu tür kalın ünlüyle sona erdiğî hâlde ince ünlülü ek alan kelimeleri verdik.

İncelememizin İkinci Bölümü'nde, Türk dilinde bir kural olan ses hadiselerinden “vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi” olayını yine T.D.K.'nın aynı eserinden derlediğimiz kelimelerde gösterdik.

Türk dilinde, Türkçe olsun yabancı kökenli olsun, genel olarak iki heceli kelimelerden sonra gelen eklerin etkisiyle vurgusuzlaşan orta hece ünlüsü düşer. Söz gelimi, “şehiri” olmaz; “şehri” olur. Bu tür orta hece ünlüsünün düşmesi gereken kelimeler, çoğu kez ünlü düşürülmeden yazılmaktadır.

Türkçemizde, özellikle Arapçadan dilimize girmiş olan bazı kelimelerde, kelime herhangi bir ek aldığıında, kelimenin son sesinde bir çiftleşme oluşmaktadır. Bu ses kelimenin aslında vardır ve Arap dilinde bu kelime muzaaftır. Arapçadan Türkçemize girmiş olan bu muzaaf kelimeler, aşağıda gösterilmiş olan ünsüzlerle sona ermektedir:

* Gaziantep Üniv. Fen Edebiyat Fak. Öğrt. Üyesi.

(b): Rab, -bbi, (c): hac, -ccı, (d): ad, -ddi, (f): af, -ffi, (h): sah, -hhi, (k): aynı hak, -kkı, (l): hal, -lli, (m): sem, -mmi, (n): fen, -nni, (r): musır, -rrı, (s): galatlıs, -ssi, (t): münhat, -ttı, (y): kay, -yyı, (z): haz, -zzı.

Ancak Arapça aslında b ve d ünsüzleri ile biten kelimeler, Türkçede p ve t seslerine dönüşürler. Bu kelimelerin muzaaf olanları, Türkçe bir ek aldıklarında kelimenin son sesi aslına dönüşerek aynı cinsten bir sesle tekrar ortaya çıkar.

Yabancı kökenli kelimelerden bazıları da Türkçe ek aldıklarında özel bir yazılım göstermektedir. Özellikle bu kelimeler Arap alfabesi harflerinden ayın'la bittiği için Türkçeye gelirken ünlü ile bitiyormuş gibi görünen kelime, ünsüzle (ayın'la) bitmiş kabul edilir ve ünlü ile başlayan bir ek aldığına araya koruyucu bir ses almaz. Söz gelimi, cami kelimesi sonu ayın ile bittiği için iyelik eki aldığına camisi olmaz, camii şeklinde özel bir yazılım gösterir. Bu tür kelimeler de dördüncü bölümde gösterildi.

Türk dilinde, son hecesinin ünlüsü ince olduğu hâlde, kalın ünlülü ek alan kelimeler de bulunmaktadır. Bu şekildeki kelimeleri de Dördüncü Bölüm'de, Özel Yazılımlı Kelimeler arasında gösterdik.

Türk diline değer verilmesi ve kullanımında özen gösterilmesi dileğiyle.

BİRİNCİ BÖLÜM

acul	ana saat	bandrol
ahval	anormal	barkarol
akkefal	ansefal	batyal
akropol	arzuhâl	bazal
alaturka saat	asit alkol	belâgat
âlemşümül	asosyal	belâhat
alkol	astropikal	bemol
amal	ato1	beraat
ametal	atomal	beytülmal
amfibol	atonal	biat
amiral	aval	bidat
amper saat	ayal	bol
ampul	banal	brakisefal

büyük amiral	eşkâl	general
celâl	etanol	glikol
cemaat	etilalkol	global
cemal	etol	gramatikal
cerahat	ezanî saat	guguklu saat
cevval	faal	hak
cidal	fabl	hâk
cihanşümul	farzımuhal	hakikat
çalar saat	faul	hakkâk
dialkol	fecaat	hal
dijital	federal	hâl
dikkat	feldmareşal	hal
divanıharp	fenol	hamakat
diyagonal	feodal	ham hayal
diyastol	feragat	harf
dolikosefal	ferahnak	harp
dömifinal	fesahat	hasbihâl
duhul	festival	hayal
eflâk	fevkalâde hâl	hazakat
ekol	final	helâk
ekstrasistol	firkat	helâl
ekvatorial	fleol	hemhâl
elektronik saat	formol	hidroelektrik santral
elipsoidal	ful	hidrosefal
emlâk	fümerol	hidrozol
emsal	gassal	hilâl
emval	gayrimakul	hil'at
enstrümantal	gayrimenkul	hilkat
enternasyonal	gayrimes'ul	hiperboloidal
erkânıharp	gazal	

hol	intihal	izmihlâl
hulûl	intikal	izzetü ikbal
husul	inzal	jeosenklinal
hüsnühâl	iptal	jul
hüsnükabul	iptizal	jurnal
had	irsal	kabahat
ibzal	irtical	kabul
icmal	irtihal	kanaat
ideal	isal	kapital
idrak	ishal	karambol
iğfal	istical	kaşkol
ihlâl	istidlâl	katedral
ihmal	istihlâk	kefal
ihtifal	istihsal	kemal
ihtilâl	istikbal	kental
ihtimal	istiklâl	ketal
ikbal	istimal	kıraat
ikmal	istimlâk	kıtal
illegal	istirahat	kilojul
ilmihâl	istiskal	kilovat saat
imal	işgal	kolesterol
immoral	iştial	koloidal
imsak	iştigal	kontrol
imtisal	iştirak	koral
infial	itaat	koramiral
infinitezimal	ithal	korgeneral
inhilâl	itidal	krezol
inhimak	itikâl	kristal
inkisarıhayal	ittisal	kuru ziraat
integral	iyi hâl	lâkrimal

lâl	mentol	normal
liberal	meral	nükleer santral
liyakat	mahal	nükul
lizol	meşakkat	nüzul
legal	meşgul	olađanüstü hâl
lokal	metal	opal
lûgat	methal	oramiral
mahlûl	metropol	orgeneral
mahmul	metrûk	orijinal
mahsul	meyyal	oryantal
makrosefal	mızraklı ilmihâl	oval
maksimal	mikrosefal	ölu saat
maktul	mineral	pak
makul	minimal	parabol
malûl	minval	pastoral
mamul	misal	patriarkal
mareşal	miskal	pektoral
materyal	mitral	petrol
matriarkal	monokl	pırnal
meal	monopol	piramidal
mebzul	moral	pirüpak
mecal	muhal	piryol
meçhul	muvafakat	protokol
medlûl	muvakkat	pürdikkat
mef'ul	münhal	pürmelâl
melâl	müzikal	pürsıhhat
memlûk	müzikhhol	Rab
memul	nasihat	radikal
menfaat	nazarıdikkat	razmol
menkul	nominal	refakat

resital	spesiyal	tropikal
resmikabul	spiral	tuđamiral
resul	sterol	tuđgeneral
reslmal	sual	tuł
rical	suiistimal	turnusol
rikkat	sukutuhayal	tuval
riyal	slk	tmamiral
rol	sr'at	tmgeneral
saat	řakul	uçar kefal
sadakat	řarampol	usul
santimantal	řecaat	uzun vokal
santral	řefaat	ful
sefahat	řefkat	niversal
seferi hl	řenaat	vasatı sr'at
semahat	řevval	vat saat
sembol	řimal	visal
seyahat	řmul	visamiral
seyyal	takat	vs'at
sıhhat	tantal	yalın hl
sınaat	terclmeihl	yr
sıralayıcı harf	tergal	yarı final
sinzoidal	termal	yarı mamul
sinyal	termik santral	yarım vokal
sirkat	terminal	yerel saat
sistol	timbal	yuvarlak vokal
siyakat	timsal	zeval
sođuk harp	total	zevalı saat
sol	transandantal	zhul
sorgu sual	trikosefal	zll
sosyal	trol	

İKİNCİ BÖLÜM

ad,-ddi	iç hat,-ttı	nas,-ssı
adlî tıp,-bbı	kay,-yyı	özel af,-ffi
af,-ffi	kör hat,-ttı	Rab,-bbi
aynî hak,-kkı	küfüv,-ffü	ret,-ddi
Cenabıhak,-kkı	kül,-lli	sah,-hhı
cet,-ddi	ledün,-nnü	sem,-mmı
dar hat,-ttı	lef,-ffi	set,-ddi
demir hat,-ttı	mahal,-lli	sır,-rrı
dış hat,-ttı	mas,-ssı	sin,-nni
emrihak,-kkı	met,-ddi	şak,-kkı
fek,-kki	muhik,-kkı	şek,-kki
fen,-nni	muhil,-lli	şer,-rri
galatıhis,-ssi	muhip,-bbi	şet,-tti
genel af,-ffi	muhtel,-lli	şık,-kkı
hac,-ccı	musır,-rrı	umumî af,-ffi
had,-ddi	muzır,-rrı	üs,-ssü
hak,-kkı	muzmahil,-lli	zam,-mmı
Hak,-kkı	münhat,-ttı	zan,-nnı
hak,-kki	mürtet,-ddi	zem,-mmı
hal,-lli	müstahak,-kkı	zıt,-ddı
hat,-ttı	müstait,-ddi	zül,-llü
haz,-zzı	müstakar,-rrı	
his,-ssi	müstakil,-lli	
hüsnühat,-ttı	müştak,-kkı	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

açık şehir,-hri	beyin,-yni	eğın,-ğni
adî kesir,-sri	bezir,-zri	ehil,-hli
ağız,-ğzı	bikir,-kri	emir,-mri
ahir vakit,-kti	bileşik kesir,-sri	eviç,-vci
ahit,-hdi	billûr cisim,-smi	fakır,-krı
ahiz,-hzi	birleşik isim,-smi	falihayır,-yri
akıl,-klı	boş böğür,-ğrü	fasıl,-slı
akis,-ksi	boyun,-ynu	fecir,-cri
akit,-kdi	böğür,-ğrü	fetih,-thi
alın,-lnı	burun,-rnu	feyiz,-yzi
ana fikir,-kri	büyük şehir,-hri	fıkıh,-khı
ana şehir,-hri	cam resim,-smi	fikir,-kri
asıl,-slı	canlı resim,-smi	fuhuş,-hşu
asır,-srı	cehil,-hli	gadir,-dri
aşır,-şrı	cehit,-hdi	gasil,-sli
atıf,-tfi	cevir,-vri	gaşiy,-şyi
azil,-zli	cezir,-zri	geniz,-nzi
bağır,-ğrı	cirim,-rmi	göğüs,-ğsü
bahir,-hri	cisim,-smi	gölgeli resim,-smi
bahis,-hsi	cürüm,-rmü	gönül,-nlü
basit cisim,-smi	çatal ağız,-ğzı	gusül,-slü
başşehir,-hri	dahil,-hli	hacim,-cmi
batın,-tnı	defin,-fni	hacir,-cri
bayağı kesir,-sri	devir,-vri	haciz,-czi
beş vakit,-kti	ecir,-cri	

hapis,-psi	kavim,-vmi	misil,-sli
hasım,-smı	kavis,-vsi	mühür,-hrü
hasır,-srı	kayın,-ynı	müşterek
haşır,-şri	kayıp,-ybi	bahis,-hsi
haşiv,-şvi	kayıt,-ydi	nabız,-bzı
hatim,-tmi	kesir,-sri	nahiv,-hvi
havil,-vli	keşif,-şfi	nakış,-kşı
hayır,-yrı	kısım,-smı	nakız,-kzı
hayız,-yzı	kışır,-şrı	nakit,-kdi
hazım,-zmı	kibir,-bri	nasıp,-sbı
hışım,-şımı	kirpiksi cisim,-smi	nazım,-zmı
hiciv,-cvi	koyun,-ynu	nefis,-fsi
hizip,-zbi	kutup,-tbu	nefiy,-fyi
hüsün,-snü	kutur,-tru	nehir,-hri
hüzün,-znü	küfür,-frü	nehiy,-hyi
ilim,-lmi	lâfiz,-fzı	nesiç,-sci
isim,-smi	lâğiv,-ğvı	nesih,-shi
izin,-zni	lâhit,-hdi	nesil,-sli
izzetinefis,-fsi	lemis,-msi	nesir,-sri
kabız,-bzı	leffüneşir,-şri	neşir,-şri
kadir,-dri	lütuf,-tfu	nevir,-vri
kahr,-hrı	mabeyin,-yni	nezif,-zfi
kardeş şehir,-hri	mahıv,-hvı	nezir,-zri
karn,-rnı	makabil,-bli	nezt,-zdi
kasır,-srı	manevî ilim,-lmi	nısıf,-sfi
kasıt,-stı	meddücezir,-zri	nısıf kutur,-tru
kâtibiadil,-dli	medih,-thi	nutuk,-tku
katil,-tli	metin,-tni	oğul,-ğlu
kavil,-vli	meyil,-yli	omuz,-mzu

ondalık kesir,-sri	somut isim,-smi	vasıf,-sfi
orta karın,-rni	setir,-tri	vaz'ıhamil,-mli
ömür,-mrü	seyir,-yri	vecih,-chi
ön göğüs,-ğsü	soyut isim,-smi	vecit,-cdi
öşür,-şrü	sütođul,-đlu	vehim,-hmi
özür,-zrü	şahım,-hmi	vezin,-zni
pekiştirmeli isim,-smi	şahıs,-hsi	yakma resim,-smi
peşin fikir,-kri	şehir,-hri	yalın isim,-smi
peşin hüküm,-kmü	şekil,-kli	yazılı emir,-mri
pozitif kutup,-tbu	şetim,-tmi	zabıt,-ptı
rabıt,-ptı	şükür,-krü	zecir,-cri
rahim,-hmi	taç beyit,-yti	zehir,-hri
recim,-cmi	tahtelbahır,-hri	zeyil,-yli
remil,-mli	takma isim,-smi	zihin,-hni
remiz,-mzi	tavır,-vrı	zikir,-kri
rükün,-knü	temsili resim,-smi	zulüm,-lmü
sabır,-brı	türemiş isim,-smi	zulüf,-lfü
sabit fikir,-kri	ufuk,-fku	
sadır,-drı	uzuv,-zvu	
satıh,-thı	üçlü bahis,-hsi	
sehiv,-hvi	üvey oğul,-đlu	
sihir,-hri	vahiy,-hyi	
sitteisevir,-vri	vakıf,-kfi	
	vakit,-kti	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ađır sanayi,-i	irca,-1	metbu,-u
beis,-e'si	irtica,-1	mevdu,-u
bid'at	irtifa,-1	mevki,-i
cemi,-m'i	istifra,-1	mevzi,-i
cima,-1	işba,-1	mevzu,-u
cüz,-z'ü	izaleişüyu,-u	mısra,-1
emrivaki,-i	kablelvuku,-u	mudi,-i
faik,-k1	lâk,-ki	muhik,-kk1
filvaki,-i	memnu,-u	mukni,-i
füru,-u	men,-n'i	murabba,-1
gayr,-i	menafi,-i	murassa,-1
gayrivaki,-i	merci,-i	musanna,-1
hal,-l'1	makta,-1	muti,-i
hafif sanayi,-i	maktu,-u	muttali,-i
halik,-k1	mâni,-i	müdafî,-i
ıtıla,-1	matbu,-u	mülemma,-1
ibda,-1	matla,-1	mümteni,-i
içtima,-1	mayi,-i	mürteci,-i
işşa,-1	mebde,-i	mürtefi,-i
ihtira,-1	mecmu,-u	müstahkem
ika,-1	memba,-1	mevzi,-i
ikna,-1	mesmu,-u	mütenevvi,-i
imtina,-1	meşbu,-u	mütetebbi,-i
indifa,-1	meşru,-u	mütevazî,-1
intiba,-1	meta,-1	müvezzi,-i

nafi,-i	tasdi,-i	tevsi,-i
nevi,-v'i	tasni,-i	tevzi,-i
niza,-ı	tavik,-kı	tulû,-u
organize sanayi,-i	tazarru,-u	vaki,-i
raci,-i	teberru,-u	vâsi,-i
rakik,-kı	tecemmu,-u	vazı,-z'ı
sanayi,-i	tefrik,-kı	veca,-ı
selâtin cami,-i	tenevvü,-ü	veda,-ı
sema,-ı	terbi,-i	yan sanayi,-i
semi,-m'i	terfi,-i	yeis,-e'si
sülûk	tesri,-i	yetkili merci,-i
şayi,-i	teşci,-i	zayi,-i
şeci,-i	teşri,-i	ziya,-ı
şeni,-i	teşyi,-i	zürra,-ı
şua,ı	tetebbu,-u	
şüyu,-u	tevabi,-i	
tabı,-b'ı	tevazu,-u	
takti,-i	tevdi,-i	
talik,-kı	tevsstü,-ü	
tasannu,-u	tevki,-i	